

SINCLAIR MCKAY

BERLIINI

Elää ja kuolla
maailmanhistorian pyörteissä

MINERVA

BERLIINI

SINCLAIR MCKAY

BERLIINI

Elää ja kuolla
maailmanhistorian pyörteissä

Englannin kielestä suomentanut Tapio Kakko

minerva
MINERVA KUSTANNUS
HELSINKI

Englanninkielinen alkuperäisteos:

Berlin: Life and Loss in the City That Shaped the Century

Copyright © Sinclair McKay, 2022

The moral right of the author has been asserted.

Suomenkielinen laitos:

© Minerva Kustannus, 2023

Minerva Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

Suomennos: Tapio Kakko

Sitaattien suomentajat ilmoitettu Kirjallisuuslähteissä s. 444–447 sekä

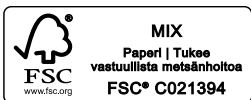
loppuviitteissä s. 451–488

Kannen kuvat: Alamy

Kansi: Justine Florio / Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN: 978-952-375-644-1

Painettu EU:ssa

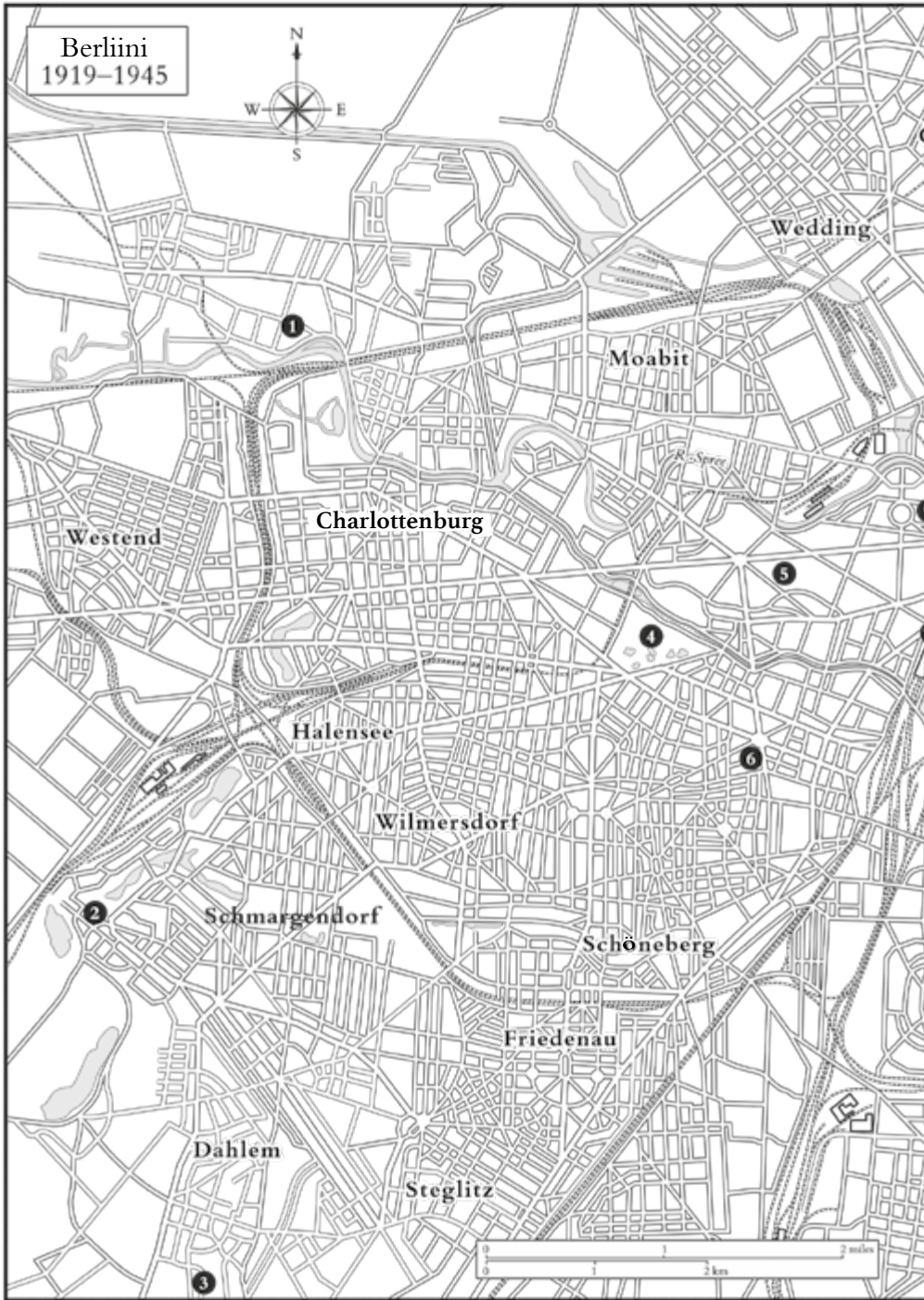

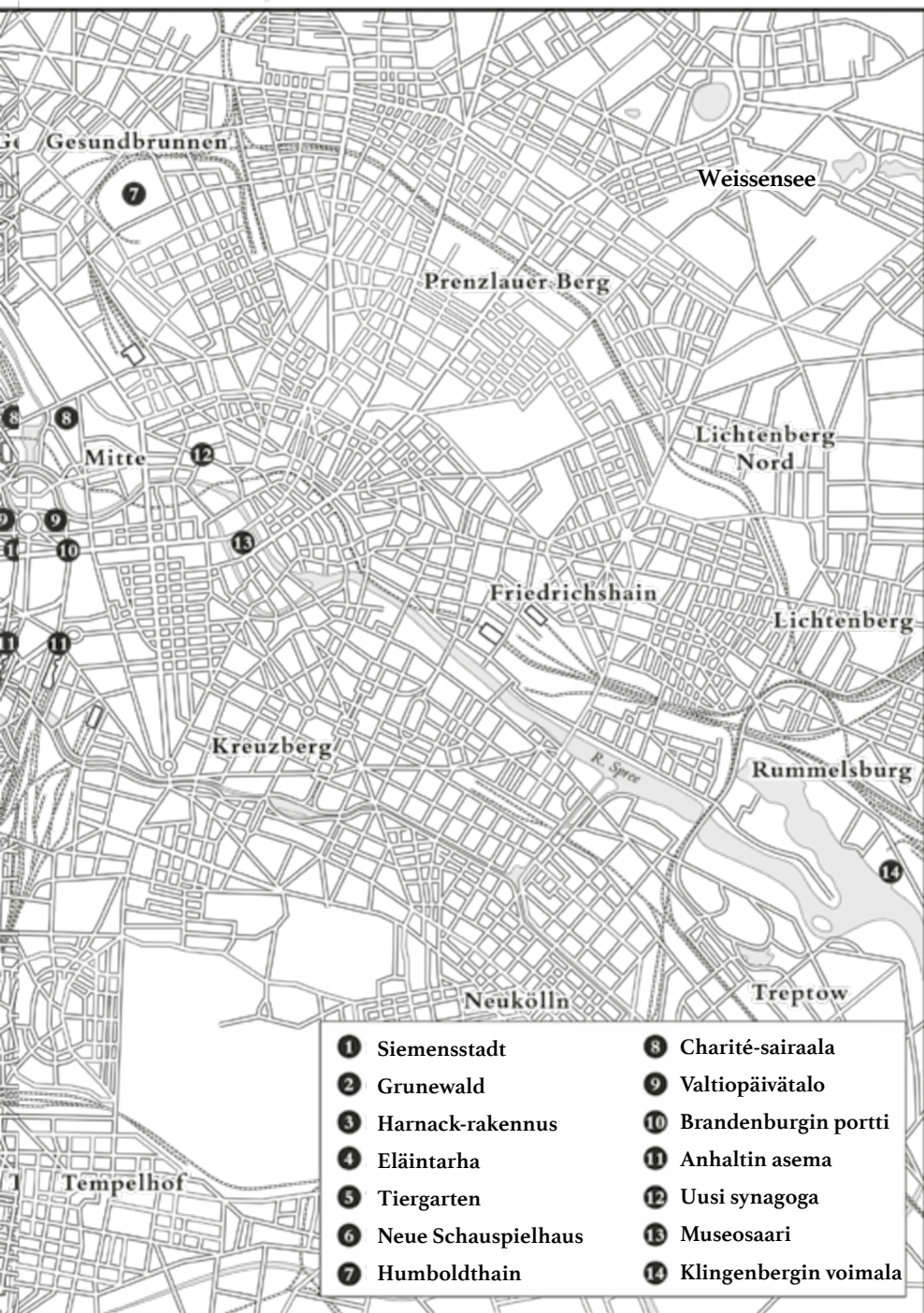
Sisältö

<i>Kartat</i>	7
<i>Johdanto:</i>	
<i>”Jokaisella kaupungilla on historiansa – mutta Berliinillä sitä on liian paljon!”</i>	13
OSA 1. HAJOAMINEN	23
1. Pimeyden asukit	25
2. Uhrilapset	41
3. Vallankumouksen kiihko	56
4. Verta ja aistien huumaa	81
5. Tie pimeyden ytimeen	95
6. Unelmatehdas	120
7. Uraanikerho	139
8. Lihan ja hengen palvontaa	156
9. Palatsien rauniot	180
OSA 2. KUOLLEIDEN KAUPUNKI	199
10. Ikuinen iltahämärä	201
11. Kirkuva taivas	212
12. Äitien kyynelet	225
13. Hurmeiset kadut	256
14. Unohduksen syli	283
15. ”Varjoja sielujemme ylle”	301
OSA 3. ALUSMAA	331
16. Syyllisyys	333
17. ”Missä koti oli?”	348
18. Saarelaiset	372
19. ”Väkijoukosta kohosi huuto”	391
20. Levenevä kuilu	405
21. Maailma on muualla	421

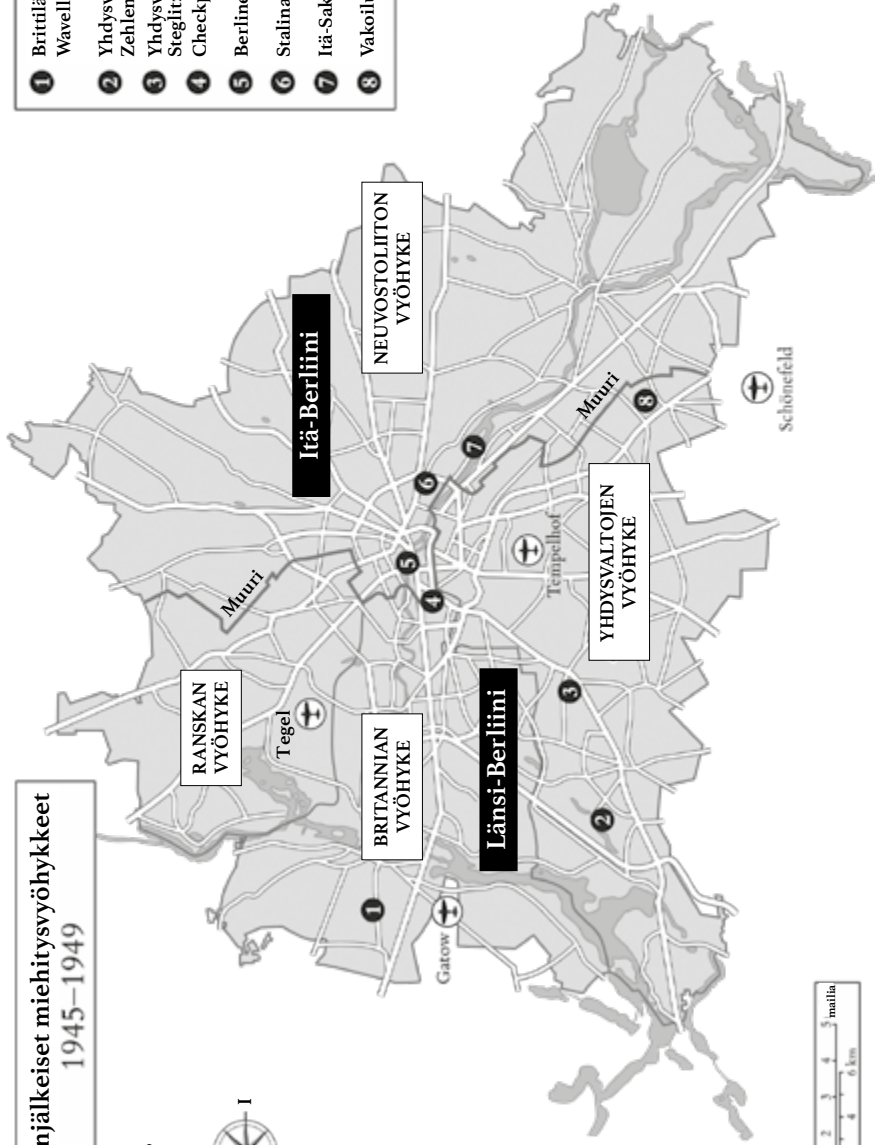
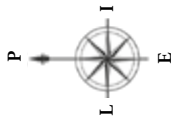
<i>Jälkisanat</i>	439
<i>Kiitokset</i>	442
<i>Kirjallisuutta</i>	444
<i>Kuvaliitteen kuvat</i>	448
<i>Kuvalähteet</i>	450
<i>Loppuviitteet</i>	451
<i>Henkilöhakemisto</i>	489

Kartat

Sodanjälkeiset miehitysvyöhykkeet 1945–1949

1 Brittiläinen varuskunta,
Wavell-kasarmi, Spandau

2 Yhdysvaltalainen varuskunta,
Zehlendorf

3 Yhdysvaltalainen varuskunta,
Steglitz

4 Checkpoint Charlie

5 Berliner Ensemble -teatteri

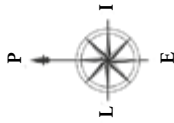
6 Stalinallele

7 Itä-Saksan rajavartiosto

8 Vakoilutunneli

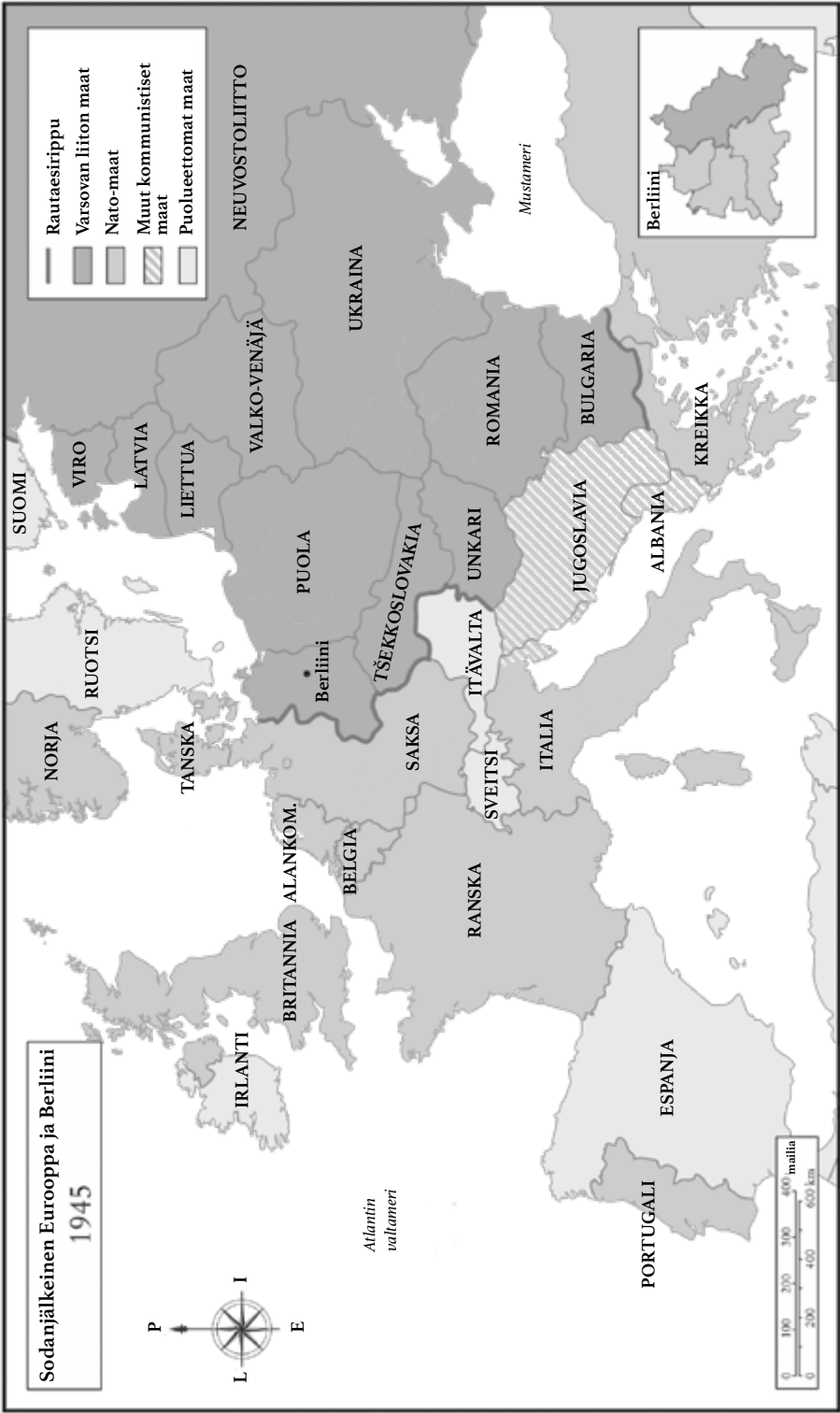

Sodanjälkeinen Eurooppa ja Berliini
1945

Atlantin
vallameri

	Rautaesirippu
	Varsovan liiton maat
	Nato-maat
	Muut kommunistiset maat
	Puolueettomat maat

Johdanto:
”Jokaisella kaupungilla on historiansa
– mutta Berliinillä sitä on liian paljon!”

Berliini on alaston kaupunki. Se ei peittele arpiaan eikä haavojaan. Se haluaa kävijän näkevän ne. Rakennusten kivijaloissa ja tiiliseinissä näkyy luotien ja kranaattien jälkiä: kuoppia, lohkeamia ja mustumia. Ne ovat kuin vammoja, muistoja suunnattomasta verisestä traumasta, josta puhumista berliiniläiset välttelivät vuosikymmenien ajan. Kansanmurhan varjossa kaupunkilaiset eivät halunneet vihjaistavan sanallakaan, että hekin olisivat olleet Adolf Hitlerin sodan uhreja.

Berliini on parantunut aikoja sitten, mutta sodan aiheuttamia vaurioita näkyy yhä: aurinkoa muistuttava raskaan kranaatin iskeymäjälki Friedrichsruhen vanhan panimon seinässä; sirpaleen tekemä reikä ristiinnaulitun Kristuksen sydämen kohdalla 1800-luvulta olevan Voitonpylvään reliefissä; avoimella kentällä seisova Anhaltin rautatieaseman julkisivu, joka on ainoa pommien tuhoamasta rakennuksesta pystyyn jäänyt osa ja jonka roomalaisten kaarten alta voi kulkea vain tyhjiyyteen. Kaupungin keskustan pohjoisreunalla vehreässä Humboldt-hainin puistossa kohoaa puiden latvojen ylle suunnaton harmaa betonilinnake, joka toimi sodan loppuvaiheessa väestönsuojana, sairaalana ja hautakammiona. Sodassa vaurioituneista rakennuksista tunnetuin on Keisari Vilhelmin muistokirkon metallilevyillä katettu torni vilkkaan Kurfürstendamm-ostoskadun varrella. Se on ainoa jäljellä oleva osa 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa rakennetusta kirkosta, joka tuhoutui pommien sytyttämässä tulipalossa vuonna 1943. Sodan jälkeen tornin viereen rakennettiin kuusikulmainen modernistista arkkitehtuuria edustava betonikirkko. Berliinin historiaa tuntematon vierailija saattaa hämmentyä nähdessään tornin ensimmäisen kerran ja ihmetellä, miksi sellainen raunio on jätetty törröttämään tuiki tavallisen ostosalueen keskelle. Muut eurooppalaiset pääkaupungit muistavat synkkää

menneisyyttä eleganteilla, silmää miellyttävillä monumenteilla ja pyrkivät hiomaan historian rosoreunoja. Mutta ei Berliini.

Berliini oli maailman keskipiste koko kuohuvan väkivaltaisen 1900-luvun ajan. Se näyttäytyi ulkomaalaisille milloin hurmaavana ja viettelevänä, milloin painostavana ja ahdistavana. Kaupungin olemuksen ydin oli sen räikeä kaksijakoisuus: valossa kylpevät puistokadut, meluisat vuokrakerrostalokorttelit, raskaan teollisuuden synkeän saavuiset linnakkeet, kaupunkia ympäröivät metsät ja kirkasvetiset järvet, riehakkaat sukupuolinormeja kumartamattomat kabareet, pönäkän hienostuneet oopperat, uhmaava epäsovinnainen dadaismi, hakaristikulkueiden kolkko yhdenmukaisuus. Sitä mukaa kun natsit kokosivat joukkojaan, Berliinissä voimistui kuolemanrumpujen kumina. Kaupungissa asui natsivallan aikaan enimmillään 80 000 juutalaista, joista useimmat vietiin muualle tapettaviksi vuosien 1941 ja 1943 välisenä aikana. Arviolta 25 000 berliiniläistä menehtyi sotatoimissa sodan viimeisinä viikkoina vuonna 1945. Jo ennen näitä tapahtumia ja myös niiden jälkeen kaupunkilaisten sydämissä asui pelko.

Jokaiselle vuoden 1900 tienoilla syntyneelle berliiniläiselle, jolla oli onni säilyä hengissä 1970- tai 1980-luvulle asti, elämä oli ollut vallankumousta vallankumouksen perään, loputonta kaaoksen ja turvatomuuden kurimusta. Heidän elämäänsä oli mahtunut ensimmäisen maailmansodan jälkeinen traumaattinen epävarmuuden aika ja heti sen perään alkanut tautien ja väkivallan täyteinen ajanjakso; uudenaikaisen teollisuuden huimaava nousu ja sitä heijastava kuvia kumartelematon vallankumouksellinen arkkitehtuuri, joka oli jyrännyt alleen tuttuja katuja ja työpaikkoja; talouden romahduksen aiheuttama pahoinvointi, puute ja nälkä; sitten natsien ylivalta, kansanmurhan ja sodan tuhojen aiheuttama psykoosi ja lopulta kaupungin sydämen repiminen kahteen osaan kilpailevien ideologioiden taistellessa ihmisten sieluista. Erityisen traumaattisia olivat olleet sodan viimeiset viikot vuoden 1945 keväällä, kun Berliinin ja berliiniläisten ylle oli laskeutunut hävityksen kauhistus, jolle löytyy vertaa vain keskiaikaisista helvetin kuvauksista.

Berliini kunnioittaa kuolleita monella tavalla ja vilpittömästi. Kunnianosoituksista viimeisimpiä on hienostunut holokaustin muistomerkki. Se

on kivilabyrintti, jonka paadet kohoavat aina vain korkeammalle ja lopulta kävijän pään yläpuolelle hänen edetessään syvemmälle paaston sokkeloon. Muistomerkki on yksi niistä harvoista paikoista, joissa berliiniläisten kiihkeä elämänmeno hidastuu. Siitä muutaman korttelin päässä sijaitsee vaaleasta kivistä tehty uusklassista tyyliä edustava Uusi päävärtio. Se rakennettiin vuonna 1818 Eurooppaa vuosikausia piinanneiden veristen sotien jälkeen. Parikymmentä vuotta sitten rakennus palautettiin alkuperäiseen asuunsa ja muutettiin sittemmin sodan ja diktatuurin uhrien muistomerkiksi. Se on sisältä hyvin vaikuttava, etenkin silloin kun pääaulaan lankeaa valokiila pyöreästä kattoikkunasta. Ei kuitenkaan ole helppoa pystyttää muistomerkkiä Hitlerin sodan aiheuttamalle suunnattomalle hävitykselle.

Keväällä 1945 kun brittiläiset ja yhdysvaltalaiset etenivät taistellen Saksan halki kohti itää ja heidän lentokoneensa rusikoivat viimeisiä ehjiä katuja ja vuokrakasarmikortteleita ja polttivat koteja tuhkaläjiksi ja kun samaan aikaan neuvostojoukot vyöryivät vastustamattomasti kohti kaupunkia idästä ja ilma oli sakeanaan kranaatteja, berliiniläiset olivat vankeina kaupungissaan ja odottivat väistämättä edessä olevia kauhuja. Seurasi verilöyly, jolle ei herunut maailmalta sääliä. Kaupungista tuli taistelutanner, jossa totaalinen sota näytti vielä kerran armatomat kasvonsa. Viimeiset sivistyksen merkit murskautuivat sorakasoiksi, ja berliiniläiset joutuivat pakon edessä selviytymään keinoilla, joista monet koettelivat yleisesti hyväksytyjä ihmisyyden rajoja.

Vuoden 1945 kärsimykset saivat uuden ulottuvuuden, vielä hirveämmän kuin pommit ja kranaatit, joiden jäljiltä kaduilla lojui kaspäin tunnistamattomaksi ruhjoutuneita ruumiita. Kaupungissa levisi itsemurhaepidemia. Tuhannet berliiniläiset katsoivat parhaaksi päättää päivänsä itse sen sijaan, että olisivat alistuneet eläimellisen vihollisen valtaan, vihollisen, joka riehui ympäri kaupunkia naisia summittaisesti raiskaten ja aiheutti moneen perheeseen traumoja vuosikymmeniksi. Vihassaan leppymätön ulkomaailma piti tällaisia julmuuksia ja ihmisoikeusrikkomuksia jopa ymmärrettävinä kuin viimeisenä kostonpuhurina ja väistämättöminä kuin luonnonvoimat. Natsit olivat tappaneet miljoonia ihmisiä ja aiheuttaneet kärsimystä kaikkialla Euroopassa.

Berliinin juutalaisyhteisö oli elänyt terrorin alla vuosikausia ja sitten siirretty pois ja tuhottu. Millä perusteilla voisivat ei-juutalaiset väittää, että hekin olivat uhreja? Sovinnon osoitukseksi kenties tarkoitettu väeneminen levitti kaupungin ylle hämmentävän moniselitteisen moraalisen verhon. Kuinka totaalista oli natsien totalitarismi ollut?

Berliinin kukistuminen on yksi niistä historian hetkistä, joita voidaan verrata majakkaan, jonka valokeila saa kohteen kylpemään hetken aikaa valossa ja luo selvän rajan entisen ja tulevan väliin. Kyse ei ollut vain yhden miehen arvottomasta kuolemasta pyörremyrskyn silmässä eikä tavasta, jolla hänen itsetuhoisuutensa näytti tihkuvan ulos maanalaisesta bunkkerista ja romahduttavan koko kaupungin perustuksen. Berliinin valtauksen tarinaa ei voi myöskään ymmärtää yksin sotahistoriallisesta näkökulmasta, sillä tarinan henkilöitä olivat kaikkia elämän aloja edustavat tavalliset berliiniläiset, jotka koettivat epätoivoisesti säilyttää järkensä elämän suistuessa raiteiltaan. Heitä oli kaupungissa paljon enemmän kuin sotilaita – jotka eivät kenneet suojelemaan asukkaita. Monet tarinan henkilöt olivat nähneet väkivallan varjojen kurottuvan uhkaavina kaupungin ylle jo useita vuosia aikaisemmin. Iäkkäät berliiniläiset olivat asuneet kaupungissa ensimmäisen maailmansodan jälkeisenä levottomana aikana ja kokeneet vuoden 1918 epäonnistuneen vallankumousyrityksen. He olivat ennenkin kärsineet kylmää ja alituista nälkää ja vaeltaneet jäisillä kaduilla tarkkaamputa peläten. Kaupungissa vuonna 1919 levitetystä julisteesta tyylikäs nainen tanssii tangoa luurangon kanssa. ”Berliini, pysähdy ja ajattele! Tanssikavaljeerinasi on kuolema!” julisteesta luki isoilla kirjaimilla. Julisteen tekijät olivat saaneet inspiraationsa runoilija Paul Zechiltä. Sen tarkoitus oli valistaa asukkaita terveydenhoidon tärkeydestä, mutta se symboloi myös laajemmin Berliinin korkeaa kuolleisuutta.

Kevään 1945 painajainen heitti pitkän varjon Berliinin tulevaisuuden ylle. Natsismin jälkijärityksissä siviilit joutuivat jälleen kärsimään sodan nostattamasta väkivallan aallosta, puutteesta, tuskasta ja uudeltaisesta totalitarismista. Vuonna 1961 kaupunkiin kohosi kuolemanharmaa betonimuuri viivästyneenä heijastuksena vuoden 1945 mullistuksesta. Muurin rakentamisen jälkeen Berliini pysyi pitkään

maailmanpolitiikan keskiössä ja mahdollisena ydinsodan leimahduspisteenä. Berliiniläiset säilyttivät silti nokkeluutensa, elämäntaitonsa ja uhmakkuutensa muurin jakamassa kaupungissa.

Ihmisten elämä ei jakaudu tarkkarajaisiin aikakausiin. Kun jokin aikakausi päättyy, he yrittävät jatkaa elämää entiseen tapaan. Berliinin nykystoriaa tarkastellaan usein kuin prisman läpi toisistaan hermeettisesti erillisinä ajanjaksoina: keisarikunnan aikana, Weimarin tasaval-
lan vuosina, natsiaikana ja kommunismin valtakautena. Berliiniläisten elämä oli kuitenkin hallinnonvaihdosten yli ulottuvaa epävarmaa jatkumoa heidän yrittäessään sopeutua parhaansa mukaan kaupungissa tapahtuviin muutoksiin. Miltä toistuvat väkivaltaiset vallankumoukset tuntuivat ihmisistä, jotka halusivat vain elää, tehdä työtä ja rakastaa? Weimarin tasavallassa varttuneet berliiniläiset kokivat ensin natsismin varjon lankeavan ylleen ja näkivät sitten monta vuotta myöhemmin kaupunkinsa joutuvan vieraiden miehittäjien valtaan. Kuinka he kykenivät säilyttämään mielenmaisemansa ja muistonsa tutuista kaupunginosista, kun kaupunkimaisema muuttui ja tuhoutui heidän ympärillään jopa siinä määrin, että ikänsä kaupungissa asuneetkin kadottivat suuntavaiston koettaessaan seurata tuttuja katuja? Karskin nokkelia berliiniläisiä ei liioin voida määrittää vain sodan painajaisunta vasten. Heidän elämäntarinoidensa ja historiansa tutkijan on tiedostettava, että tarinoiden taustalla vaikuttaa myös kaupungin ainutlaatuinen kulttuuri- ja tiede-elämä – ei vain kuumeinen, urauurtava, maailmanluokkaa ollut kuva-, elokuva- ja musiikkitaide eikä kaupungin monimuotoinen perintö tieteen ja tutkimuksen aloilla, vaan myös kaupungin kipuileva suhde vanhaan aristokratiaan sekä työväestön keskuudesta kummunnut repivä luokkataistelu ja katuväkivalta.

Berliini oli ennen Hitlerin aikaa kosmopoliittinen kaupunki. Se houkutteli matkailijoita ja maahanmuuttajia maailman kaikilta kolkilta. 1920-luvulla rakennettujen hienojen asuinkerrostalojen ja futurististen tavaratalojen reunustamilla kaduilla kuljeksi taiteilijoita, joiden työt heijastelivat heidän aistillisia ja satiirisia näkemyksiään uudenlaisesta kaupunkielämästä. Myöhempinä vuosina tällainen elämänilo ja energia tukahdutettiin joksikin aikaa lähes täysin mutta ei koskaan

kokonaan, ei edes natsivallan aikana. Mutta jo toukokuussa 1945 liekki leimahti taas täyteen roihuun vapaudentunteen ruokkimana. Natsien valtaantuloa edeltävinä vuosina Berliini oli ollut edelläkävijä myös siksi, että kaupunkilaiset olivat saaneet etsiä vapaasti henkilökohtaista tyytymystään. Miehet ja naiset olivat voineet elää muutaman vuoden suhteellisen vapaasti seksuaalisen suuntautumisen mukaan. Toisin kuin useimmissa muissa maailman kaupungeissa heitä ei tuolloin Berliinissä pilkattu, vaan saattoivat ilmaista rakkautta aikaisemmin kielletyillä tavoilla. Natsit tekivät kaikkensa tukahduttaakseen tämänkin puolen kaupunkilaisten elämästä. He eivät kaihtaneet julmiakaan keinoja, ja he tuomitsivat useita berliiniläisiä kuolemaan seksuaalisen suuntautuneisuuden vuoksi. Sodan tuhkasta nousi kuitenkin uusi uhmakkuus, ja aistillisuus sai uudestaan jalansijan kaupunkilaisten keskuudessa.

Berliinin yksi voimanlähde oli tiede ja tutkimus. Tiedemiehet etsivät laboratorioissa uusia maailmoja kuten taiteentekijät omilla aloillaan. Natsivaltaa edeltävinä vuosina Berliini oli Albert Einsteinin kaupunki, mutta hän oli vain yksi huippuälykäs tutkija muiden joukossa. Kaupungissa työskenteli kvanttifysiikan arvoituksia tutkivia tiedemiehiä, joiden ajatusmaailma oli jotakin aivan uutta ja mielikuvituksellista. Tuhoutuneen kaupungin miehittäjät havahtuivat vuonna 1945 huomaamaan, mitkä olivat olleet tämän tutkimuksen päämäärät, eikä Neuvostoliiton diktaattori Josif Stalin kaihtanut keinoja anastaakseen Berliinissä tehdyn atomitutkimuksen tulokset omaan käyttöönsä.

1900-luvun alkupuolella tapahtuneen muutoskuohunnan hinta oli epävarmuus ja vieraantuneisuus. Yksinään uusien asioiden löytäminen, puhumattakaan yhteiskunnallisen, seksuaalisen ja taiteellisen elämän muutosten nopeudesta, oli toisista berliiniläisistä innostavaa, toisista pelottavaa. Tämä loi Berliinille vaikeasti määritettävän ailahtelevan identiteetin. Kaupungille ominainen sensuaalisuus – joka ei hautautunut kokonaan edes kalmanhajun ja raunioiden alle miehityksen aikana – oli pantu merkille jo aikaisemmin. Runoilija Stephen Spender kuvaili Berliiniä ”kaupungiksi, jonka asukkaat eivät ole koskaan epäroineet piilottaa tunteitaan”.¹ Kirjailija ja satiirikko Joseph Roth totesi vuonna 1930: ”Berliini on nuori ja onneton, jotakin tulevaa odottava

kaupunki.”² Itäisissä kaupunginosissa kuljeskeltuaan Roth kuvaili jämerien kerrostalojen reunustamaa leveää Hirtenstrassea ”kaduksi, jonka surumielisyydelle ei ole maailmassa vertaa”.³ 1920-luvun matkailuesitteissä Berliiniä mainostettiin toisaalta ”Euroopan uudeksi valon kaupungiksi”.⁴ Vuonna 1929 puhuttiin, että ”maailmassa ei ole toista niin levotonta kaupunkia kuin Berliini. Siellä kaikki on liikkeessä.”⁵ Kansainvälisesti tunnettu teatteriohjaaja Max Reinhardt tutkaili tunteitaan ennen natsismin nousua: ”Rakastan ennen muuta alituista ohimenevyyden tunnetta – jokainen vuosi voi olla viimeinen.”⁶ Jopa synkän syksyisen hämärän karkottavien neonvalojen sykkeessä sumuinen pimeys tuntui vaanivan käsivarren mitan päässä. Taitelija George Groszin mieltä synkensivät ”likaisenharmaat vuokrakasarmit” ja ”kapinoiden ja verilöylyn” väistämättömyys.⁷

Kun miehittäjät olivat jakaneet kaupungin sodan jälkeen ja idän ja lännen valtataistelu alkoi, tällainen urbaani vieraantuneisuus voimistui ja Bertolt Brechtin kaltaiset taiteilijat ryhtyivät tutkimaan sen aiheuttamia repeämiä ja jakolinjoja. Sekä kaupungin kommunistisessa itäosassa että länsiliittoutuneiden valvomassa länsiosassa esteettinen energia purskahti uudestaan esiin kuin sula laava, ja kuten ensimmäistä maailmansotaa seuranneina vuosina, siihen sekoittui kuumeista, hui- maavaa, lähes hallitsematonta voimaa.

Berliini on ihanteellinen ympäristö päämäärättömälle kuljeksijalle. Kaupungin tutkiminen on mielenkiintoista ja kiehtovaa, koska siinä ei ole selkeää ydinkeskustaa. Kaupungin sydän näyttäisi ensi näkemältä sijaitsevan Brandenburgin portin ja sen vieressä kohoavan uudelleenrakennetun valtiopäivätalon tienoilla. Mutta ei: kuljeksija ei huomaa alueella minkäänlaista juhluvuutta eikä pröystäilyä, hän aistii vain, että valtionhallinto hoitaa siellä maan asioita itsestään numeroa tekemättä. Onko Berliinin sydän sitten Museosaarella vakavien museoiden ja katedraalin ympäristössä, uusklassisten pylväikköjen ja kupolien katveessa? Ei sielläkään: alue on kauniisti maisemoitu ja viehättävä, sitä ei käy kiistäminen, mutta 1800-luvun komeat julkiset rakennukset näyttävät olevan itsekkin tietoisia siitä, että ne ovat väärässä paikassa – ne tekevät kuljeksijaa vaikutuksen, mutta rakennusten arkkitehtuurissa

mikään ei osoita, että ne olisivat yhteydessä kaupungin jokapäiväiseen elämään. Vastaus saattaisi löytyä Berliinin julmasti vainotun juutalaisyhteisön tarinasta. Spreejoen rantaa pohjoiseen suunnatessaan kuljeskeleminen tulee erityisen kauniin rakennuksen kohdalle. Rakennus on Uusi synagoga, jonka maurilainen kupoli kimaltelee kultaisena auringonpaisteissa. Tämäkin rakennus on kuitenkin tuhkasta noussut. Synagoga vaurioitui pahoin pommituksessa vuonna 1943 ja jäi tyhjilleen, ja sodan jälkeen se rapistui vuosien mittaan ja lopulta purettiin. Nykyinen rakennus on antaumuksella tehty jäljitelmä. Sillä on tarinassamme tärkeä osa – mutta se ei ole koko tarina.

Samaa voidaan sanoa toisesta suuresta rakennusjäljennöksestä, Berliinin kaupunkilinnasta, jossa toimii nykyään Humboldt-kulttuurikeskus. Alkuperäinen linna rakennettiin 1700-luvulla Hohenzollernin hallitsijasuvulle, vuonna 1918 vallankumoukselliset valtasivat sen, natsit eivät siitä piitänneet, liittoutuneiden pommit hajottivat sen lähes maan tasalle, ja 1950-luvulla neuvostoliittolaiset purkivat jäljellä olevat osat. Linna on kohonnut uudestaan entiselle paikalle Spreen rantaan, ainakin osittain. Sen ulkoseinän neljästä sivusta kolme on rakennettu pikkutarkasti alkuperäiseen loistokkaaseen barokkityyliin.

Uudelleenrakennushanke herätti tulikivenkatkuisia kiistoja. Jyrkimmät arvostelijat näkivät keisarivallan aikaisen hallintorakennuksen tarkoituksellisen jäljittelyn pahaenteisenä uskolonialismina. ”Jokaisella kaupungilla on historiansa”, lausui tunnettu berliiniläinen arkkitehti David Chipperfield, ”mutta Berliinillä sitä on liian paljon”.⁸ Berliinin historiallista sydäntä lähimmäksi saattaa päästä kaupungin luoteisosassa pääosin työväestön asuttamalla rauhallisella alueella, jonka katuja reunustavat alakuloiset pölyiset kerrostalot. Siellä sijaitsee erään huomattavan projektin toimisto. Projektin nimi on Zeitzeugenbörse. Se on aikalaistodistajafoorumi, jonka tarkoitus on tallentaa ja arkistoida viime vuosisadan alun jälkeen syntyneiden tavallisten berliiniläisten puhetta. Tallenteissa ihmiset kertovat elämästään ja kokemuksistaan vuosikymmeniä jatkuneiden mullistusten ajalta. Saksalaiset ovat aina välttäneet kärsimyksistään puhumista, ehkä tiedostamattaan. Sen vuoksi on kertynyt runsaasti historiallista pimeää

1900-LUKUA EI VOI YMMÄRTÄÄ YMMÄRTÄMÄTTÄ BERLIINIÄ

Mestarillinen kaupunkibiografia kertoo Berliinin tarinan tavallisten kaupunkilaisten näkökulmasta. Romaanimaisen vetävästi kirjoitettu teos kuvaa, kuinka kaupunki ja sen asukkaat muokkasivat 1900-luvun maailmaa.

Berliini – Elää ja kuolla maailmanhistorian pyörteissä antaa äänen berliiniläisille, jotka kärsivät ensimmäisen maailmansodan kauhuta, näkivät kaupungin nousun tieteen ja kulttuurin kansainväliseksi keskuksiksi, kokivat talousromahdukset, natsien nousun, holokaustin, toisen maailmansodan tuhoisat taistelut ja vastakkaisten ideologioiden kahtia repimän kaupungin.

Kautta 1900-luvun Berliini oli maailman keskiössä. Siellä nousivat kukoitukseen paitsi fasismi myös kommunismi tavoilla, joiden heijastusvaikutukset ulottuivat kaikkialle maailmaan. Toisen maailmansodan jälkeen idän ja lännen raja kulki halki kaupungin, jonka asukkaat elivät kahdessa eri todellisuudessa, kunnes totalitarismin symboli Berliinin muuri murtui vuonna 1989.

Kesäkuussa 2023 tulee kuluneeksi 75 vuotta Berliinin saarron alkamisesta.

”Upea aihe, hyvin tutkittu, loistavasti kirjoitettu. Jokaisen, joka haluaa ymmärtää Berliinin ainutlaatuisen merkityksen 1900-luvun historiassa, tulisi aloittaa Sinclair McKayn merkittävästä ja vangitsevasta kirjasta.”

– Historioitsija Keith Lowe

Sinclair McKay on englantilainen toimittaja ja kirjailija, joka on kirjoittanut useita historia-aiheisia menestysteoksia. Suomeksi häneltä on aiemmin julkaistu kirja *Dresden 1945 – Täystuho*. McKay kirjoittaa säännöllisesti *The Daily Telegraphiin*, *The Spectatoriin* ja *The Wall Street Journaliin*.

KL 94.13

Kansi: Justine Florio/Taittopalvelu Yliveto Oy

www.minervakustannus.fi

